Haber Makalesi

Adam Smith'in Bize Hala Öğretebilecekleri

Jack Estill tarafından

30 Temmuz 2026

Marvin Sacdalan / Pexels

Birkaç nedenden dolayı , Milletlerin Zenginliğinin Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir Araştırma (WoN) üzerine düşünmek için mükemmel bir zaman gibi görünüyor . Birincisi, elbette, Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluş yılıyla aynı yılda yayınlanmış olmasıdır. İkincisi, ekonomik olarak başarılı ulusların gerçek nedenleri hakkındaki tartışma devam etmektedir. Üçüncüsü, ikinciye dolaylı olarak bağlı olarak, Smith'in İngiltere'nin ekonomik ilerlemesine dair tarihsel örneği, tam olarak takdir edilmese de bugün önemlidir.

Bağımsızlık Bildirgesi'ni ve ulusun kuruluşunu kutlarken, mevcut hükümetimizin Smith'in iyi bir hükümeti oluşturduğuna inandığı "barış, düşük vergiler ve kabul edilebilir bir adalet yönetimi" ilkelerine uyup uymadığını sorabiliriz. Gıda, konut ve sağlık kontrolünden; servetin yeniden dağıtımına; ve saatlerin ayarlanmasından ne üretmemize izin verildiğine kadar her şeyin düzenlenmesine kadar, günümüzün genişleyen hükümeti vatandaşların omuzlarına ağır bir yük bindiriyor. Bireyler üzerindeki tüm bu kısıtlamalar, hükümet planlamacılarının görünüşte hedeflediği şeyi gerçekten yapıyor mu? ABD vatandaşlarının çoğunluğu hala sınırlı bir hükümete sahip, halk tarafından ve halk için yönetilen bir ulus olduğumuza inanıyor mu? Smith bugünkü yönetimimizi nasıl değerlendirirdi? Bu soruları yanıtlamak için, Smith'in WoN, Cilt I, Kitap III, "Farklı Uluslarda Zenginliğin Farklı Gelişimi Üzerine", Bölüm I-IV'te özetlenen argümanını gözden geçirmekte fayda var.

Günümüzün müdahaleci hükümetine baktığımızda, bu özel "WoN" bölümü çok az ilgi görüyor. Smith burada, Avrupa'nın, özellikle de İngiltere'nin, diğer uluslardan daha fazla "zenginlik" yarattığına dair tarihsel bir argüman ortaya koyuyor. Bu da onu, iyi yönetimin, etik ve kendine güvenen, hükümetin bu yönetime olan bağlılığına inanan bir vatandaş kitlesi tarafından desteklenen, yasal ve sınırlı bir yönetimden oluştuğu görüşüne götürüyor. İyi yönetim, bu iki unsuru da kucaklamadan var olamaz.

Smith'in görüşünü, tarihsel örneğini takip ederek anlayabiliriz. İlk olarak, İskoç Aydınlanması'nda popüler olan aşamalı gelişim teorisini ortaya koyar. Teori, bir toplumun geçebileceği 4 gelişim aşamasından oluşur: avcılıktan hayvancılığa, ardından tarıma ve nihayetinde ticarete. Smith, Roma'nın düşüşü ve bunun sonucunda Avrupa ve İngiltere'yi kaos ve kanunsuzluğa sürükleyen güç boşluğu nedeniyle İngiltere'nin bu ilerlemeyi izlemediğini belirtir. Bunun yerine, halk kendini korumak için, bir kez kurulduktan sonra kırılması zor olan feodal kurumlar geliştirdi. Tarım işçileri, koruma ve geçim karşılığında malikâne lordlarına itaat, emek ve mahsulden pay sözü verdiler.

Lordlar tarımsal fazlalığı kendilerine saklayarak işçilere asgari düzeyde bir pay bırakıyorlardı. Fazla hasat teşviki olmadan tarım, bireysel özgürlük ve verimlilik gibi durgunlaştı. Ancak, başlangıçta küçük ve gezici olan tüccarlar ve zanaatkarlar, feodal lordlara değer verdikleri iki şeyi getirdiler: yeni mallar ve ticaret mallarından elde edilen vergi geliri. Lordlar, kalelerinin dışındaki arazileri kalıcı dükkanlar için kiralayarak gezici tüccarları

teşvik etmeye istekliydiler. Bu dükkanlar zenginliği artırdı ve daha gelişmiş mallar getirdi. Bu da tüccarlar ve zanaatkarlar üzerinde baronlar arası rekabete yol açtı. Zamanla, kasaba halkı kiraları ve vergileri sabit ödemelere ve basit ücretlere dönüştürmeyi başardı. Ayrıca belirli haklar için pazarlık yaptılar. Sonunda, soylular daha fazla tüccarın yakınlarına yerleşmesini teşvik etmek için yazılı arazi ve hak belgeleri sundular. Bu şekilde, kendi mahkemeleri, vergi tahsildarları ve milisleriyle kendilerini yöneten bağımsız kasabalar gelişti.

Bu tüccar kasabaları ve sakinleri, feodal bağlar ve kurumlara bir istisna teşkil etti. Gelenek gereği bu bağların her yıl yenilenmesi gerektiğinden, bir lordun malikanesinden ayrılıp kasabada bir yıl bir gün kalan herkes, lordunun yükümlülüklerinden kurtuluyordu. Özgürlüğe kavuşuyorlardı; özgürlük, ama sorumluluklarla birlikte. Kasabada ikamet etmek, mülklerine bakmak, kasabayı her zaman korumak ve genel kanunlara uymak anlamına geliyordu. Vatandaşlar, hem açgözlü lordlardan hem de dışarıdan gelenlerden kasabaları korumak için kendi kasaba milislerini kurdular. Ancak bu yükümlülüklerin ötesinde, kendi çıkarlarını takip etmekte özgürdüler.

Kasabalar çatışma ve hastalıklardan tamamen arınmış değildi, ancak yine de giderek daha fazla insan buralara akın ediyordu. Yerleşim, onlara serflikten kurtulma ve feodal yasaların yasakladığı şeyleri yapma imkanı veriyordu. Mülk sahibi olabiliyor, serbestçe ticaret yapabiliyor, çocuklarını bir lordun izni olmadan evlendirebiliyor ve biriktirdikleri serveti çocuklarına miras bırakabiliyorlardı. Ortak hukukla uyumlu kendi yasalarını koyabiliyor, birbirlerini yargılayabiliyor ve kendi vergilerini toplayabiliyorlardı. Sonunda imtiyazname ile verilen bu haklar, kasaba halkını daha sorumlu hale getirdi ve kendi koşullarını iyileştirmeye teşvik etti. Yurttaşlık bilinci ve öz denetim duygusu geliştirdiler. Kasabalar büyüdü.

Büyüdükçe zenginlikleri de arttı. Bu büyümeyi gören toprak sahipleri hem kıskanç hem de açgözlüydüler. Kıskançlıklarından dolayı kasabaları kendilerine boyun eğdirmek istediler, ancak kasabalar yazılı tüzükleri ve İngiliz kralıyla yaptıkları ittifakları kullanarak toprak sahiplerinin planlarını alt edebildiler. Kral ve soylular sürekli olarak birbirleri üzerinde güç mücadelesi verdiler. Kral, içeriden veya dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı şövalye ve asker sağlamak için baronlara güveniyordu. Kasabalar büyüdükçe milisleri de büyüdü. Bu milisler, feodal şövalyelerden daha kolay temin edilebilir hale geldi. Daha ucuzdular ve daha hızlı toplanabiliyorlardı. Kasabalar ve kral, soyluların gücünü sınırlamada doğal müttefikler oldular.

Şehirlerin zenginliğinin bir başka etkisi daha oldu. Daha uzak ticarete ve daha değerli mallara – baharatlara, sıra dışı yiyeceklere, giysilere, mücevherlere, ev eşyalarına ve diğer değerli tüketim mallarına – yol açtı. Tüccarlar ve zanaatkarlar daha uzak yerlerden yeni mallar getirdiler ve kopyaladılar, bu süreçte genişleme ve yenilik yaptılar. Pahalı yabancı mallar yerel olarak kopyalandığında fiyatlar düştü, bu da daha fazla erişim sağladı, pazarı genişletti ve uzmanlaşmayı artırdı. Smith'e göre, tüm bu gelişmeler ekonomik ilerleme için hayati önem taşıyordu.

Smith, bir zamanlar tarımsal zenginliklerinin fazlasını çok sayıda şövalye ve maiyetini geçindirmek için kullanan lordların, bunun yerine tüketim mallarına harcama yapmaya başladığını belirtiyor. Sonunda, bu mallar o kadar önemli hale geldi ki, soylular gösterişli yaşam tarzlarından kısmak ve maiyetlerini azaltmak zorunda kaldılar. Tüccarlar artık sadece yerel lorda bağlı değildi ve baronlar da etrafta dolaşmayı avantajlı buldular. Bu şekilde, eski kişisel feodal bağlar yavaş yavaş kamusal, parasal bağlara dönüştü. Feodal kurumlar, soyluların kendi istekleri dışında yavaş yavaş ortadan kaldırılıyordu.

Smith için bu ticari başarının ek bir sonucu daha oldu. Genişleyen pazardan kaynaklanan yenilikler, tarıma üç şekilde yansıdı. Birincisi, kasabalar tarımsal gelişmeyi teşvik eden büyüyen bir tarım ürünleri pazarı sağladı. İkincisi, tüccarların serveti genellikle kırsal beyefendiler olabilmek için işlenmemiş toprak satın almak için harcandı. Düzen ve ekonomiye olan doğal eğilimleri onları baronlardan daha üretken hale getirdi. Üçüncüsü, yeni yöntemler ve aletler de tarım verimliliğini artırdı. Tarım işçiliğine olan talep arttı, ücretler yükseldi ve gündelik işçi hareketliliği arttı. Malikaneler azaldı, serbest topraklar arttı. Bu, Smith'in ülkenin omurgasını oluşturduğunu düşündüğü yeni bir özgür köylü sınıfı yarattı. En önemlisi, kasabalardan gelen düzeni ve medeni ahlakı tarıma taşıdı ve İngiltere'yi feodalizm tarafından saptırıldığı gelişmekte olan bir duruma geri döndürdü.

Smith burada iyi yönetimle ilgili birkaç noktayı vurguluyor. Birincisi, adil olmalıdır. Hükümet, insanları, mallarını ve mal, hizmet ve fikir alışverişi yapma haklarını korumalıdır. Sadece bireylerin tek başına kolayca sağlayamayacağı şeylerle sınırlı olmalıdır; örneğin, hem iç hem de dış kamu savunması ve belirli kamu malları. Ancak bu durumlarda bile, hükümetin rolü sınırlı olmalı ve vatandaşlar tarafından adil bir şekilde paylaşıldığı görülmelidir. Bu nedenle, vatandaşlar hükümetin işini adil bir şekilde yürütme konusundaki güvenilir taahhüdüne inanmalıdır. Bu inancı desteklemek için vatandaşlar özgüvenli olmalı ve yurttaşlık etiğine sahip olmalıdır. Bu etik, adalet duygusu, ihtiyat, güvenilirlik ve hoşgörüyü içerir.

Şu anda her düzeyde genişleyen bir devlet yönetimiyle karşı karşıyayız. Birçok politikacı ve bürokrat, vatandaşların devletin hizmetkârı olduğuna inanıyor gibi görünüyor, oysa bunun tersi geçerli. Her geçen gün eylemlerimizi daha ayrıntılı kurallarla sınırlandırmayı gerekli görüyorlar. Aynı zamanda, bizi daha güvenli hale getirme bahanesiyle, onların cömertliğine daha da bağımlı hale getirmeye çalışıyorlar. Yine de, zenginleştiklerini, özel çıkarlara boyun eğdiklerini ve sürekli olarak kendi çıkarlarını kamu yararının önüne koyduklarını görüyoruz. Anayasanın denge ve denetleme mekanizmaları aşınıyor, adil hükümet anlayışı da kayboluyor. Halkın inancı azalıyor.

İşte Smith'in mesajı: Ekonomik ilerlemeyi sağlamak isteyen ülke, hem sınırlı ve adil yönetimi hem de özgüven, ihtiyat, dürüstlük ve hoşgörü gibi yurttaşlık erdemlerine sahip vatandaşları bir araya getirmelidir. İkisini bir arada tutan bağ, hükümetin sınırlı ve uygun işlevlerine olan bağlılığı ve halkın da bunu yapacağına olan inancıdır. İyi yönetim ancak ikisi de mevcut olduğunda ortaya çıkar. Sınırsız bir hükümete sahip ihtiyatlı bir halk nihayetinde boyun eğdirilmiş halde bulacaktır; yurttaşlık erdeminden yoksun sınırlı bir hükümet de daha iyi durumda olmayacaktır. Bugün Smith'in dersine kulak vermek için mükemmel bir zaman gibi görünüyor.

Yorumlar

0 Comments

Login ▾

G

Start the discussion...

LOG IN WITH

OR SIGN UP WITH DISQUS

Name

Share

Best Newest Oldest

Be the first to comment.

Bağımsız Enstitü ile Bağlantıda Kalın

En son haberler, araştırmalar, etkinlikler ve yayınlar hakkında düzenli güncellemeler almak için kaydolun.

E-posta adresiniz

Abone

Tüm Seçenekleri Görüntüle